

بررسی عوامل موثر بر مدیریت کاهش ضایعات در مرغداریهای گوشتی شهرستان

سریشه

هاشم ولی پور مطلق ۱، محمد زهرایی ۲، سید محسن نصیرائی ۳*، سید حمید محمدی ۴

ریاست سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی

ریاست سازمان بسیج سازندگی خراسان جنوبی

کارشناس سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی

کارشناس اداره کل شبکه دامپزشکی خراسان جنوبی

(nasiraeiseyedmohsen@yahoo.com)

چکیده:

صنعت مرغداری در دنیا یک صنعت بزرگ و سودآور است و در ایران نیز از سرمایه برترین قطب های اقتصاد است، ولی درصد ضایعات و تلفات در آن بسیار بالاست. مقایسه سالانه عملکرد مرغداری های گوشتی سراسر کشور حاکی از آن است که اختلاف بین کاراترین و ناکاراترین استانها به لحاظ عملکرد تولید مرغ گوشتی که در واقع بیانگر دامنه نوسان هزینه های نسبی تولید مرغ در مناطق مختلف است، از ۱۲ درصد در سال ۱۳۷۳ به حدود ۱۶ درصد در سال ۷۵ و بیش از ۳۵ درصد در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است (محمدی نژاد، ۱۳۸۷: ۲۴). این پژوهش با هدف تعیین عوامل موثر بر مدیریت کاهش ضایعات مرغداریهای گوشتی شهرستان سربیشه صورت گرفته است. روش تحقیق این پژوهش بطریق پیمایشی می باشد. داده های مورد استفاده در این تحقیق با ارائه پرسشنامه به مخاطبان، بدست آمد. جمعیت مورد مطالعه، شامل کلیه مدیران واحدهای مرغداریهای گوشتی شهرستان سربیشه که بر اساس آمارهای سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان جنوبی در سال ۹۲ تعداد ۸۴ واحد مرغداری گزارش شده، میباشد. در این تحقیق حجم نمونه بر اساس جدول مورگان تعداد ۷۱ نفر تعیین که به صورت کاملا تصادفی از بین جامعه هدف مورد مطالعه انتخاب شده اند. اطلاعات حاصل از پرسشنامه های مزبور توسط نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ تحلیل شد. نتایج حاصل از یافته های این پژوهش نیز نشان داد که مولفه های فنی الف (وجود مسئول فنی در مرغداری)، مولفه های فنی ب (آشنایی با روشهای کنترل سرما زدگی و گرما زدگی در جوجه ها)، مولفه های فناوری (تناسب صحیح بین میزان جوجه ریزی و ظرفیت سالن)، مولفه های مدیریتی (برنامه ریزی مدون برای تهیه خوراک جوجه و دارو) با مدیریت کاهش ضایعات مرغداریهای گوشتی شهرستان سربیشه تفاوت و یا رابطه آماری معنی داری دارند.

واژگان کلیدی: ضایعات در مرغداریهای گوشتی، کاهش ضایعات، مدیریت کاهش ضایعات

مقدمه

رشد جمعیت، بویژه در کشورهای در حال توسعه، به همراه فقر غذایی در بخش هایی از جهان موجب شده است که موضوع دسترسی کافی به غذا همچنان در دستور کار سیاستگذاران اقتصادی - اجتماعی باقی بماند. از منظر برنامه ریزی و توسعه، غذا هم به عنوان کالای اقتصادی و هم به عنوان یکی از محصولات اصلی توسعه اقتصادی، نقشی اساسی در تأمین استقلال کشور، تأمین سلامت جامعه و افزایش کارایی نیروی انسانی دارد. (زهری، ۱۳۷۰: ۵۶). بررسی های انجام شده نشان می دهد که غذای اکثر مردم جهان (بخصوص کشورهای در حال توسعه)

دچار کمبود پروتئین می باشد و از آنجا که پروتئین، به خصوص پروتئین حیوانی، نقش اساسی در تغذیه بشر دارد، کیفیت و میزان آن باید به حد مطلوب برسد (نیکوگفتار، ۱۳۸۲: ۱۱۵).

گوشت مرغ در سالهای اخیر به طور وسیعی جهت تغذیه انسان و تأمین پروتئین مورد نیاز به کار گرفته است. پرورش مرغ گوشتی به دلیل رشد سریع، سهولت تغذیه، استفاده از فضای بسته، تراکم و ضریب تبدیل پایین نسبت به سایر محصولات پروتئینی و همچنین دارا بودن مواد مورد نیاز بدن انسان از مزایای خاصی برخوردار است، ولی به دلیل رعایت نشدن اصول صحیح مدیریتی و استانداردهای فنی در تولید و پرورش مرغ، خسارات قابل توجهی در وهله اول به تولیدکنندگان و سپس به جامعه و اقتصاد ملی وارد شده است. (دشتی و یزدانی، ۱۳۷۵: ۷۷).

در ایران تولید گوشت مرغ و پرورش طیور تا سال ۱۳۳۲ به صورت کاملاً سنتی و در حد نیاز خانواده ها بوده است. در این سال با ورود ۶۰ هزار قطعه جوجه یکروزه گوشتی از کشور آمریکا در چارچوب اصل چهار ترومن، این صنعت پایه گذاری شد. (صیفی کاران، ۱۳۸۰: ۹۸). بعدها اقداماتی برای نوسازی این صنعت از طریق واردات اجداد تا تولید جوجه یک روزه و پرورش مرغ گوشتی آغاز شد و واحدهای پرورش مرغ گوشتی به ویژه با ظرفیت های بالا و مدیریت کارشناسان خارجی در دهه ۵۰ گسترش یافت. مقایسه سالانه عملکرد مرغداری های گوشتی سراسر کشور حاکی از آن است که اختلاف بین کارترین و ناکارترین استانها به لحاظ عملکرد تولید مرغ گوشتی که در واقع بیانگر دامنه نوسان هزینه های نسبی تولید مرغ در مناطق مختلف است، از ۱۲ درصد در سال ۱۳۷۳ به حدود ۱۶ درصد در سال ۷۵ و بیش از ۳۵ درصد در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است (محمدی نژاد، ۱۳۸۷: ۲۴). در حال حاضر در کشور تولید گوشت مرغ در مرغداری گوشتی حدود ۱۶۶۰۰۰۰ تن می باشد که از این میزان حدود ۴۱۰۰۰ تن به استان خراسان جنوبی اختصاص دارد. در استان خراسان جنوبی جمعاً ۱۴ تعاونی فعال در عرصه تولید مرغ گوشتی وجود دارد که در مجموع ۴۱۳ نفر به عضویت این تعاونی ها درآمده اند. (فضایلی را، ۱۳۸۹: ۴۵).

در شرایط فعلی مقایسه راندمان تولید و فرآوری تولیدات دامی در کشور در مقایسه با کشورهای پیشرفته، حاکی از ضریب تبدیل نامطلوب و پایین بودن بهره وری در این واحدها می باشد. یکی از دلایل پایین بودن ظرفیت تولید دام و طیور کشور، می توان به ضعف دانش و آگاهی تولیدکنندگان، در مدیریت تولید اشاره نمود (لطف الهیان، ۱۳۸۹: ۱۱۹). مسائل مطرح شده از یک سو و وجود ضایعات و کاهش بهره وری در صنعت طیور کشور از طرف دیگر ضرورت آموزش را برای جامعه مرغداران دو چندان نموده است. بررسی های زهری (۱۳۷۲) در صنعت طیور کشور مشخص می کند که آمار نوع و حجم ضایعات در این صنعت متنوع، بسیار بالا و با استانداردهای بین المللی ناهماهنگ است. طبق برآوردهای انجام شده میزان کل ضایعات صنعت طیور کشور از میلیاردها ریال در سال تجاوز می کند. بر اساس نظر اسفاری (۱۳۷۳)، با کاستن از ضایعات در این صنعت نه تنها هزینه تولید گوشت سفید کاهش خواهد یافت، بلکه فراگردهای دیگری نظیر بهبود کیفیت فرآورده ها، بهبود فرآیند تولید، تأمین امنیت غذایی و کاهش آلودگی های زیست محیطی نیز حاصل خواهد شد. ضایعات خوراک و تلفات حیوانی در واحدهای مرغداری ایران به ترتیب بیش از ۱/۵ و ۳ برابر استانداردهای بین المللی است. (رحیمی، ۱۳۸۰: ۱۲۳). در فعالیت های تولیدی مرغداری ها، ممکن است همه امکانات به کار گرفته شوند ولی همچنان تلفات حیوانی و ضایعات خوراکی وجود داشته باشند، لذا برای جلوگیری از آنها می بایست دانش و مهارت مدیران آنها، در راستای کاستن تلفات و ضایعات افزایش یابد و این کار از نقش های اساسی آموزش های ترویجی است که می باید مرغداران را در این امر یاری کند. (مک دونالد و هیرل، ۱۳۷۶: ۷۶).

یافته ها نشان داده که اجرای آموزش توانسته است مدیران شرکت کننده در آموزش ها را با مدیریت صحیح خوراک و دادن خوراک آشنا سازد. (Beyer, 2005: 57; Kleyn, 2005: 185). نتایج اجرای دوره آموزشی نشان داده است که؛ مطلع کردن مدیران از میزان استاندارد بین المللی تلفات حیوانی (در هر دوره پرورش تا ۵ درصد) توانسته است آنان را در کاستن تلفات حیوانی کمک نماید. (Fairchild, 2005: 1435; vanMiddelkoop, 1996: 210). همچنین، درباره مزایای سیستم های نوین دانخوری و آبخوری با توجه به ظرفیت سالن ها، معایب سیستم های موجود سنتی، آموزش های مبنی بر ارتفاع و عمق و زمان پر کردن استاندارد دانخوری ها؛ منابع مختلف از جمله جانسون (2001) و وان میدیلکوپ (1996) تأکید کرده اند. اجرای آموزش همچنین توانسته است مدیران را با برنامه ریزی صحیح آماده سازی سالن ها، استفاده از مواد مناسب بستر، جوجه ریزی به موقع و تعداد دفعات جوجه ریزی در سال آشنا سازد. (Sande and lacy, 1999: 278).

بررسی نتایج تحقیقات پیشین نشان می دهد، که برنامه ریزی اولیه مدیر برای ظرفیت مرغداری با توجه به شرایط محیطی درون و بیرون سالن ها، اندازه گله و مدت زمان هر دوره، فاصله بین دو جوجه ریزی، در کنار مشکلات واردات مواد اولیه خوراک طیور و نحوه توزیع و نگهداری نادرست و خرید اقلام خوراکی از منابع توزیع کننده ی غیر رسمی به افزایش تلفات حیوانی می انجامد. (Kleyn; 2005: 185)

، رهرومهربانی، ۱۳۷۶ : ۵۰). آگاهی مدیر از وضع تغذیه ای واحد مرغداری از نظر تنظیم جیره های مراحل مختلف رشد با انرژی و مواد مغذی لازم ، ارائه خوراک با فرم فیزیکی مناسب و سعی وی برای بهبود وضعیت با رعایت استانداردها می تواند بهره وری واحدها را بهبود بخشد. (Ferket; 2005:146). از مصادیق نگرش نادرست مدیر که به تلفات حیوانی بیشتر منجر می شود ، می توان به مواردی نظیر استفاده های نادرست از آسیاب و حوضچه ضد عفونی ورودی مرغداری و سالن ، سیستم ترکیبی برای کنترل سرمایش و گرمایش سالن ها و نحوه آماده سازی سالن ها اشاره نمود. (Fairchild; 2005:1435). حضور کمتر یا بیش از حد مدیر در مرغداری ، کم و زیاد کردن فاصله بین دو نوبت جوجه ریزی ، تهیه اقلام خوراکی از منابع غیر رسمی و غیر مطمئن ، بی اطلاعی مدیر از استاندارد تلفات جوجه ، رعایت نکردن تراکم مناسب گله در واحد سطح و افزایش تعداد جوجه در یک دوره جوجه ریزی ، از اقداماتی به شمار می روند که ناشی از نگرش نادرست مدیران است. (430: Cravener&Eg.A; 1992). گروه تحقیق مجله کشاورز (۱۳۷۶)، شاه ولی و رحیمی (۱۳۷۶) و شاه ولی (۱۳۸۱) در گزارشی میزان ضایعات خوراک طیور در کشور را متجاوز از ۲۵ میلیارد تومان در سال برآورد کرده اند. به همین دلیل، کاهش ضایعات خوراک برای بقای صنعت طیور امری اجتناب ناپذیر است. بخشی زاده (۱۳۷۶) و همچنین زهری (۱۳۷۲) با توجه به ضایع شدن حدود ۱۴۰ گرم خوراک برای تولید هر کیلوگرم گوشت مرغ به علل مختلف در ایران و اینکه کل ضایعات خوراکی طیور در ایران حدود ۱۰ درصد کل خوراک مصرفی میباشد ؛ لذا با توجه به تأمین ۸۵ درصد از مواد اولیه خوراک توسط واردات از خارج، عدم پیشگیری از ضایعات را عامل افزایش میزان وابستگی می دانند.

مواد و روشها :

پژوهش حاضر، به لحاظ ماهیت ، کاربردی و از نظر روش شناسی، از نوع مشاهده ای است ، از نقطه نظر زمانی و اجرایی نیز به ترتیب از نوع ناظر به گذشته و بطریق پیمایشی می باشد. داده های مورد استفاده در این تحقیق به روش ارائه پرسشنامه به مخاطبان ، بدست آمد. جمعیت مورد مطالعه ، شامل کلیه مدیران واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان سریشه که بر اساس آمارهای سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان جنوبی در سال ۹۲ تعداد ۸۴ واحد مرغداری گزارش شده، است . در این تحقیق حجم نمونه بر اساس جدول مورگان تعداد ۷۱ نفر تعیین که به صورت کاملا تصادفی از بین جامعه هدف مورد مطالعه انتخاب شده اند. روایی و پایایی سؤالات پرسشنامه تحقیق، به ترتیب توسط پانل متخصصان و روش کروناخ آلفا تعیین گردید که مقدار آن حدوداً ۷۹ درصد بود و این نشان دهنده تکرار پذیری نسبتاً خوب سؤالات مزبور در نمونه گیری های مکرر، میباشد . اطلاعات حاصل از پرسشنامه های مزبور توسط نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ تحلیل شد .

نتیجه گیری:

یافته های تحقیق نشان می دهد که میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۴۱/۱ سال بوده و بیشترین فراوانی در رده سنی ۴۱ تا ۵۰ سال ۲۶ نفر (۳۶/۶ درصد) می باشد. طبق یافته های پژوهش مندرج در اکثریت جمعیت پاسخگو را مردان ۶۵ نفر (حدود ۹۱ درصد) تشکیل داده اند و اکثریت پاسخگویان در رنج تحصیلی دیپلم (۴۱ نفر و در حدود ۵۸ درصد) میباشدند. سابقه فعالیت در مرغداری به طور متوسط در حدود ۱۱ سال می باشد .

مولفه های فنی

با بررسی ضریب تغییرات در مولفه های فنی الف و ب مشخص گردید که به ترتیب (پارامترهای وجود بستر مناسب در کف سالن ها، خوراک دادن به جوجه ها به دفعات در طول روز و همچنین هزینه تولید به ازای هر کیلو گوشت در مرغداری) و (پارامترهای نحوه وزن کشی دقیق طیور، آشنایی با نحوه و مدت زمین مناسب ذخیره غذای طیور ، ایجاد بستر مناسب در سالن های پرورش مرغ گوشتی) نقش تعیین کننده تری نسبت به سایر پارامترهای مورد بررسی را ایفا می کند.

جدول شماره ۱- اولویت بندی مولفه های فنی الف مورد مطالعه

اولویت	پارامتر	میانگین	انحراف از معیار	ضریب تغییرات
۱	بستر مناسب در کف سالن ها	۱	۰	۰/۰۰
۲	خوراک دادن به جوجه ها به دفعات در طول روز	۱/۰۱	۰/۱۱۹	۰/۱۲
۳	هزینه تولید به ازای هر کیلو گوشت در مرغداری	۱/۹۷	۰/۳۷۷	۰/۱۹

جدول شماره ۲- اولویت بندی مولفه های فنی ب مورد مطالعه

اولویت	پارامتر	میانگین	انحراف از معیار	ضریب تغییرات
1	نحوه وزن کشی دقیق طیور	۲/۴۱	۰/۴۹۵	۰/۲۱
2	آشنایی با نحوه و مدت زمین مناسب ذخیره غذای طیور	۲/۱۷	۰/۵۰۷	۰/۲۳
3	ایجاد بستر مناسب در سالن های پرورش مرغ گوشتی	۲/۳۷	۰/۵۹۱	۰/۲۵

مولفه های فناوری

توزیع فراوانی های ؛ خوراک و آب در سالن اکثر سالن های مرغداری مورد بررسی به ترتیب سنتی، خودکار و نیمه خودکار ۵۰/۷، ۲۵/۴ و ۲۳/۹ درصد، نحوه توزیع خوراک بین جوجه ها در اکثر سالن های مرغداری مورد بررسی به ترتیب معمولی و پلت شده در حدود ۸۴/۵ و ۱۵/۵ درصد، نحوه تنظیم دما و رطوبت در اکثر سالن های مرغداری مورد بررسی به ترتیب سنتی، دستی و اتوماتیک در حدود ۸۰/۳ و ۱۹/۷ درصد، نحوه تخلیه کود از بستر سالن ها در اکثر سالن های مرغداری مورد بررسی به ترتیب دستی، خودکار در حدود ۹۵/۸ و ۴/۲ درصد و نحوه ضد عفونی کردن سالن برای دوره جدید در اکثر سالن های مرغداری مورد بررسی به صورت استفاده از مواد ضدعفونی و همچنین شستشوی سالن ها (در حدود ۹۰/۱ درصد) بوده است.

بررسی ضریب تغییرات در مولفه های فناوری نشان داد که پارامترهای وجود حوضچه ضد عفونی در ورودی مرغداری، استفاده آسیاب و مخلوط کن خوراک در مزرعه، وجود سیستم های مناسب تهویه در سالن دارای ضریب تغییرات کمتری می باشند و نقش تعیین کننده تری نسبت به سایر پارامترهای مورد بررسی ایفا می کنند.

جدول شماره ۳- اولویت بندی مولفه های فناوری مورد مطالعه

اولویت	پارامتر	میانگین	انحراف از معیار	ضریب تغییرات
1	وجود حوضچه ضد عفونی در ورودی مرغداری	۱	۰	۰/۰۰
2	استفاده آسیاب و مخلوط کن خوراک در مزرعه	۱/۰۱	۰/۱۱۹	۰/۱۲
3	وجود سیستم های مناسب تهویه در سالن	۲/۶۱	۰/۵۷۳	۰/۲۲

مولفه های مدیریتی

بررسی ضریب تغییرات در مولفه های مدیریتی نشان داد که پارامترهای حضور مدیر مرغداری در طول دوره پرورش، اعتقاد به رعایت اصول بهداشتی در سالن، آشنایی با تنظیم دفعات جوجه ریزی در سال دارای ضریب تغییرات کمتری می باشد و نقش تعیین کننده تری نسبت به سایر پارامترهای مورد بررسی ایفا می کنند.

جدول شماره ۴- اولویت بندی مولفه های مدیریتی مورد مطالعه

اولویت	پارامتر	میانگین	انحراف از معیار	ضریب تغییرات
۱	حضور مدیر مرغداری در طول دوره پرورش	۲/۵۱	۰/۶۷۳	۰/۲۷
۲	اعتقاد به رعایت اصول بهداشتی در سالن	۲/۴۵	۰/۷۳۳	۰/۳۰
۳	آشنایی با تنظیم دفعات جوجه ریزی در سال	۲/۱۸	۰/۶۶۱	۰/۳۰

تعیین مقیاس ضایعات در مرغداریها

برای سنجش مقیاس ضایعات از شش گویه در یک مجموعه منظم از عبارات دارای ترتیب ارائه شده است که مخاطبان میزان موافقت خود را با گویه ها در یک مقیاس سه قسمتی لیکرت از (کم، متوسط، زیاد) در دامنه (۱ تا ۳) ابراز می دارند. در تحقیق حاضر برای این منظور، با استفاده از روش ISDM^۱ مقیاس ضایعات در مرغداری ها به سه دسته تقسیم شد. این گروه بندی بر اساس میانگین و انحراف معیار با استفاده از فرمول زیر به دست آمد :

$$A \text{ کم} = A < \text{Mean} - SD$$

$$B \text{ نسبتا کم} = \text{Mean} - SD < B < \text{Mean}$$

$$C \text{ نسبتا زیاد} = \text{Mean} + SD < C < \text{Mean}$$

$$D \text{ زیاد} = \text{Mean} + SD < D$$

جدول شماره ۵- سطح مقیاس ضایعات در مرغداری ها با استفاده از فرمول ISDM

ضایعات	بازه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
کم	$A < 1/32$	6	۸/۴۵	۸/۴۵
نسبتا کم	$1/32 < B < 2/05$	49	۶۹/۰۱	۷۷/۴۶
نسبتا زیاد	$2/05 < C < 2/78$	15	۲۱/۱۲	۹۸/۵۸
زیاد	$2/78 < D$	1	۱/۴۲	۱۰۰/۰

برای قابل انجام بودن ادامه تحلیل های استنباطی به دلیل پایین بودن جمعیت آماری در گروه زیاد، جدول فوق به سه گروه مرغداری های دارای ضایعات کم (۶مورد)، مرغداری دارای ضایعات متوسط (۴۹مورد) و مرغداری دارای ضایعات زیاد (۱۶مورد) تبدیل گردید.

تعیین رابطه بین مولفه های فنی و متغیر مقیاس ضایعات مرغداریها

جدول شماره ۶- مقایسه میانگین مقیاس ضایعات مرغداری ها در سطوح دو گانه متغیرهای فنی الف

معنی داری	T	میانگین	سطوح	متغیر مستقل
۰/۰۲	۱/۶۹	۲/۲۰	بله	وجود مسئول فنی در مرغداری
		۱/۹۳	خیر	
۰/۰۹	۲/۴۸	۲/۰۱	بله	اختلاف زیاد در طول مدت پرورش مرغ ها در دوره های مختلف
		۱/۹۵	خیر	
۰/۰۴	۰/۷۵	۲/۳۴	بله	ضریب تبدیل غذایی در واحد مرغداری
		۲/۰۲	خیر	
۰/۰۴	۳/۵۲	۲/۴۳	بله	میزان هدر رفت آب آشامیدنی در هر دوره
		۲/۵۰	خیر	
۰/۰۳	۰/۹۶	۲/۲۱	بله	ریختن جوجه بیشتر از ظرفیت سالن
		۲/۰۸	خیر	
۰/۰۳	-۰/۴۹	۲/۰۱	بله	اهمیت وجود انبار ذخیره خوراک طیور
		۲/۱۸	خیر	

¹ - International of standard deviation from the mean

با بررسی جدول فوق مشاهده گردید که تفاوت معنی داری در رابطه با پارامترهای وجود مسئول فنی در مرغداری، ضریب تبدیل غذایی در واحد مرغداری، ریختن جوجه بیشتر از ظرفیت سالن، اهمیت وجود انبار ذخیره خوراک طیور در مزرعه و مقیاس ضایعات در مرغداری ها وجود دارد.

جدول شماره ۷- تعیین رابطه بین مولفه های فنی ب و مقیاس ضایعات مرغداریها

معنی داری	ضریب همبستگی	مقیاس	متغیر
۰/۰۰۲	-۰/۳۹۱*	رتبه ای	آشنایی با نحوه کنترل سرمازدگی و گرمزدگی در جوجه ها
۰/۰۳۱	-۰/۱۷۶**	رتبه ای	نحوه ایجاد شرایط محیطی مناسب در سالن های پرورش مرغ گوشتی
۰/۰۴	-۰/۱۲۴*	رتبه ای	آشنایی با سیستم های دان خوری
۰/۰۰۷	۰/۳۶۲**	رتبه ای	آشنایی با نحوه و مدت زمان مناسب ذخیره غذای طیور
۰/۰۴۲	-۰/۰۳۵*	رتبه ای	استفاده از آبخوری مناسب

نتایج جدول فوق نشان میدهد؛ که متغیرهای ، آشنایی با نحوه کنترل سرمازدگی و گرمزدگی در جوجه ها، نحوه ایجاد شرایط محیطی مناسب در سالن های پرورش مرغ گوشتی، آشنایی با سیستم های دان خوری، آشنایی با نحوه و مدت زمان مناسب ذخیره غذای طیور و استفاده از آبخوری مناسب با مقیاس ضایعات در مرغداری ها دارای رابطه آماری معنی داری هستند.

تعیین رابطه بین مولفه های فناوری و متغیر مقیاس ضایعات مرغداریها

جدول شماره ۸- تعیین رابطه بین متغیرهای مولفه های فناوری و مقیاس ضایعات مرغداریها

معنی داری	ضریب همبستگی	مقیاس	متغیر
۰/۰۱۲	-۰/۲۹۷*	رتبه ای	تناسب صحیح بین میزان جوجه ریزی و ظرفیت سالن
۰/۰۳	-۰/۲۵۸*	رتبه ای	وجود رابطه بین اندازه ظرفیت سالن و تجهیزات فنی لازم (آب خوری و دان خوری)
۰/۰۰۵	-۰/۳۲۹**	رتبه ای	وجود سیستم های مناسب تهویه در سالن
۰/۰۰۷	-۰/۳۱۷**	رتبه ای	وجود انبار دارو و خوراک به صورت مجزا در مزرعه
۰/۰۰۳	-۰/۳۴۹**	رتبه ای	وجود ابزارو تجهیزات فنی در مزرعه

نتایج جدول فوق نشان میدهد؛ که متغیرهای ، تناسب صحیح بین میزان جوجه ریزی و ظرفیت سالن، وجود رابطه بین اندازه ظرفیت سالن و تجهیزات فنی لازم (آب خوری و دان خوری)، وجود سیستم های مناسب تهویه در سالن، وجود انبار دارو و خوراک به صورت مجزا در مزرعه، وجود ابزارو تجهیزات فنی در مزرعه با متغیر مقیاس ضایعات مرغداریها دارای رابطه آماری معنی داری می باشند.

تعیین رابطه بین مولفه های مدیریتی و متغیر مقیاس ضایعات مرغداریها

جدول شماره ۹- تعیین رابطه بین متغیرهای مولفه های مدیریتی و مقیاس ضایعات مرغداریها

معنی داری	ضریب همبستگی	مقیاس	متغیر
۰/۰۲	-۰/۲۶۹*	رتبه ای	وجود برنامه ریزی مدونی برای تهیه خوراک، جوجه و دارو در مرغداری
۰/۰۲	-۰/۲۸۳*	رتبه ای	اعتقاد به رعایت اصول بهداشتی در سالن
۰/۰۰	-۰/۴۴۶**	رتبه ای	حضور مدیر مرغداری در طول دوره پرورش

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد؛ که متغیرهای، وجود برنامه ریزی مدونی برای تهیه خوراک، جوجه و دارو در مرغداری، اعتقاد به رعایت اصول بهداشتی در سالن و حضور مدیر مرغداری در طول دوره پرورش با متغیر مقیاس ضایعات مرغداریها دارای رابطه آماری معنی داری می باشند.

بحث:

صنعت مرغداری در دنیا یک صنعت بزرگ و سودآور است و در ایران نیز از سرمایه برترین قطب های اقتصاد است، ولی درصد ضایعات و تلفات در آن بسیار بالاست. در راستای بررسی عوامل مؤثر بر ضایعات و تلفات جنبه های فنی، فناوری و مدیریتی در تحقیقات گذشته مورد بررسی قرار گرفته اند؛ که عوامل فنی شامل ظرفیت بالای مرغداری، نداشتن مجوز رسمی فعالیت، استفاده نکردن از خوراک حبه و حبه خردشده؛ عوامل فناوری شامل تهیه خوراک از یک منبع به ویژه منابع غیر رسمی، استفاده ناصحیح از حوضچه ضد عفونی ورودی و رطوبت سنج در سالن ها، استفاده کردن از پنجره در سیستم ترکیبی تهویه سالن ها، استفاده ناصحیح از فناوری های ضد عفونی سالن ها، و بالاخره عوامل مدیریتی شامل فاصله زمانی طولانی بین دو نوبت جوجه ریزی (که منجر به دفعات کمتر جوجه ریزی در سال می شود)، افزایش تعداد جوجه در یک دوره پرورش، ارسال زودتر از موعد مرغ تولیدی به کشتارگاه و بی اطلاعی مدیران از استاندارد ضایعات خوراک، زیاده روی در خوراک دادن و نحوه ناصحیح توزیع خوراک در سالن، بر بالا بودن مقیاس ضایعات تأثیر داشته اند. (شاه ولی و معینی زاده، ۱۳۸۷: ۱۲۵). بررسی کارکرد آموزش بر کاهش ضایعات و تلفات در واحدهای پرورش جوجه گوشتی استان فارس نشان داد که تلفات حیوانی و ضایعات خوراکی در این واحدها به ترتیب ۳ برابر و ۱/۵ برابر استانداردهای بین المللی است. بر این اساس نداشتن دانش و مهارت مدیران و نبود یک برنامه آموزشی با هدف کاهش تلفات و ضایعات در واحدهای مرغداری از عوامل مؤثر بر کاهش ضایعات و تلفات در مرغداریها بیان شده است. (شاه ولی و رحیمی، ۱۳۸۵: ۳۲). بررسی عوامل مؤثر بر کارایی تکنیکی واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان سنقر و کلیایی، نشان داد که عواملی مانند تعداد جوجه یک روزه، سطح تجهیزات و تعداد دوره های تولید در سال دارای اثر مثبت و معنی داری بر کارایی تکنیکی مرغداریهای گوشتی می باشند (دشتی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۲). برآورد کارایی تکنیکی واحدهای نیمه مکانیزه پرورش مرغ گوشتی شهرستان گرگان: نشان داد میانگین کارایی تکنیکی واحدهای نیمه مکانیزه ۵۷/۶۶ درصد می باشد که بیانگر ناکارایی تکنیکی بوده و امکان افزایش محصول با استفاده از نهاده ها و فن آوری موجود فراهم می باشد. بر اساس یافته ها، آسیب شناسی وضعیت موجود، نهادینه سازی بکارگیری نیروهای کارشناس و برگزاری دوره های آموزشی و ترویجی کاربردی در جهت تقویت دانش مرغداران ضرورتی اجتناب ناپذیر است (دریجانی، ۱۳۹۰: ۵۰۲).

نتایج حاصل از یافته های این پژوهش نیز نشان داد که وجود مسئول فنی در مرغداری، اختلاف زیاد در طول مدت پرورش، ضریب تبدیل غذایی در واحد مرغداری، میزان هدر رفت آب آشامیدنی در هر دوره، ریختن جوجه بیشتر از ظرفیت سالن، وجود انبار خوراک در مزرعه، آشنایی با روشهای کنترل سرما زدگی و گرما زدگی در جوجه ها، آشنایی با ایجاد شرایط محیطی مناسب در سالن، آشنایی با سیستم های دان خوری، آشنایی با نحوه و مدت زمان ذخیره غذایی طیور، استفاده از آبخوری مناسب، تناسب صحیح بین میزان جوجه ریزی و ظرفیت سالن، وجود رابطه مناسب بین میزان جوجه ریزی و ظرفیت سالن، وجود رابطه مناسب بین ظرفیت سالن و تجهیزات فنی لازم، وجود سیستم های مناسب تهویه، وجود انبار دارو و خوراک به صورت مجزا، وجود ابزار و تجهیزات فنی، برنامه ریزی مدونی برای تهیه خوراک جوجه و دارو، اعتقاد به رعایت اصول بهداشتی در سالن، حضور مدیر مرغداری در طول دوره پرورش با مدیریت کاهش ضایعات مرغداریهای گوشتی شهرستان سریشه تفاوت و یا رابطه آماری معنی داری دارد. در راستای نتایج این پژوهش؛ پیشنهاد می شود، متولیان امر آموزش در سازمان جهاد کشاورزی و اداره کل دامپزشکی نسبت به برگزاری دوره های آموزشی و مهارتی برای مرغداران منطقه در زمینه مولفه های فوق اقدام نمایند. همچنین، متولیان امر تسهیلات و اعتبارات در بخش کشاورزی تمهیداتی اندیشه نمایند که با توجه به اهمیت اقتصادی و تولیدی زیر بخش تولید گوشت سفید در اقتصاد منطقه این صنعت نسبت به تکمیل زمینه ها تکنولوژیکی اقدام نموده و پایداری آن مستحکم تر شود؛ و متولیان امور شرکتهای، تعاونی ها و آموزش سازمانها نسبت به تقویت اصول مدیریتی و آموزشی مدیران مرغداریهای گوشتی برنامه ریزی و اقدام نمایند.

مراجع:

- ۱) اسفاری، امیرعلی، ۱۳۷۳، علل ضایعات در مرغداری های کشور، فصلنامه امور دام و آبزیان، شماره ۵، صص ۲۵-۲۲.
- ۲) بخشی زاده، محسن، ۱۳۷۶. بهره وری و ضایعات خوراک طیور، مجله مزرعه، شماره ۱۰، دی ۱۳۷۶، صص ۴۳-۴۱.
- ۳) دریجانی، علی، ۱۳۹۰، برآورد کارآیی تکنیکی واحدهای نیمه مکانیزه پرورش مرغ گوشتی شهرستان گرگان: رهیافت مرز تصادفی، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، جلد ۲۵، شماره ۴، صص ۵۰۶-۴۹۸.
- ۴) دشتی، ق و س، یزدانی، ۱۳۷۵، تحلیل بهره وری و تخصیص بهینه عوامل تولید در صنعت طیور ایران، مجموعه مقالات اولین کنفرانس اقتصادکشاورزی ایران، زابل، صص ۸۳-۷۲.
- ۵) دشتی، قادر؛ یآوری، سمیه؛ پیش بهار، اسماعیل و حیاتی، باب الله، ۱۳۹۰، عوامل مؤثر بر کارآیی تکنیکی واحدهای مرغداری گوشتی شهرستان سنقر و کلیایی، نشریه پژوهش های علوم دامی، جلد ۲۱، شماره ۳، صص ۹۵-۸۳.
- ۶) رحیمی، ن. ۱۳۸۰، عوامل مؤثر بر مدیریت کاهش ضایعات در واحدهای پرورش مرغ گوشتی استان فارس، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز.
- ۷) رهرومهربانی، ت. ۱۳۷۶. چگونه از سوختن بی سبب خوراک های دام و طیور جلوگیری کنیم. مجله دامدار، شماره ۸۰، فروردین ۱۳۷۶: صص ۵۱-۴۹.
- ۸) زهری، م. ۱۳۷۰. اصول پرورش طیور گوشتی، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۹) زهری، م. ۱۳۷۲، علل ضایعات غذایی طیور در ایران، فصلنامه تغذیه دام و طیور، شماره ۸، صص ۱۵-۱۲.
- ۱۰) شاه ولی، م. ۱۳۸۱، تدوین الگوی جامع آموزشی ترویجی برای کاهش ضایعات و استفاده بهینه از آنها در صنعت طیور کشور، شورای پژوهش های علمی کشور (کمیسیون کشاورزی)، گزارش پژوهشی شماره ۶۴۸.
- ۱۱) شاه ولی، منصور و نعمت الله رحیمی، ۱۳۷۶، ضایعات صنعت طیور کشور، مجله دامدار، شماره ۸۶، شهریور ۷۶، صص ۱۹.
- ۱۲) شاه ولی، منصور؛ رحیمی، نعمت الله (۱۳۸۵)، بررسی کارکرد آموزش بر کاهش تلفات ضایعات در واحدهای پرورش جوجه گوشتی استان فارس: ارائه الگوی آموزشی، علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد ۲، شماره ۱، صص ۳۹-۲۵.
- ۱۳) شاه ولی، منصور؛ معینی زاده، هوشنگ؛ ۱۳۸۷. بررسی عوامل مؤثر بر ضایعات خوراک در صنعت طیور گوشتی کشور و راهکارهای کاهش آن، پژوهش و سازندگی در امور دام و آبزیان، شماره ۷۹، صص ۱۲۷-۱۱۵.
- ۱۴) صیفی کاران، ا. ۱۳۸۰. بررسی اقتصادی ساختار تولید، مصرف و قیمت گوشت مرغ در دهه اخیر و اهمیت تنظیم بازار آن در کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۱۵) فضایی راد، ع. ۱۳۸۹. مصاحبه در خصوص تعداد تعاونی ها و اعضای آن و همچنین شرایط عمومی حاکم بر تعاونی ها از جمله میزان تولید، میزان جوجه ریزی و مشکلات جاری، مصاحبه کننده مژگان کمیلی.
- ۱۶) گروه تحقیق مجله کشاورز، ۱۳۷۶ الف، رعایت سلامتی طیور، عامل مهم برای جلوگیری از ضایعات، مجله کشاورز، شماره ۲۱۱، تیر ۱۳۷۶، صص ۱۳-۱۲.
- ۱۷) لطف الهیان، ه. ۱۳۸۹. برنامه راهبردی گوشت طیور و تخم مرغ، گزارش نهایی، موسسه تحقیقات علوم دامی، سازمان تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی، وزارت جهادکشاورزی.
- ۱۸) محمدی نژاد، امیر؛ یزدانی، سعید؛ زراعت کیش، یعقوب؛ ۱۳۸۷. مقایسه استانی عملکرد واحدهای تولید مرغ گوشتی ایران در دهه ۷۰، اقتصادکشاورزی، جلد ۳، شماره ۳، صص ۲۹-۱۵.
- ۱۹) مک دونالد، آ. و هیرل، د. ۱۳۷۶. مهارتهای ارتباطی در خدمت توسعه روستایی، مترجم: دکتر منصور شاه ولی، چاپ اول، معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد سازندگی، دفتر مطالعات و بررسی ها.
- ۲۰) نیکوگفتارظریف، ن. ۱۳۸۲، بررسی عوامل مرتبط با ارتقاء بهره وری در صنایع روستایی، وزارت جهادکشاورزی (مطالعه موردی استان تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تهران.

- 21) Beyer, R. S. 2005; The impact of feed milling and manufacturing procedures on nutrient availability and the importance of quality control. Kansas State University, Department of animal Science and Industry. E-mail: sbeyer@oznet.ksu.edu.
- 22) Cravener, T.L., W.B. Roush, &M.M. Mashaly. 1992. Broiler production under varying population densities. Poultry Science 71: 427- 433.
- 23) Fairchild, B. D. 2005; Broiler stocking density. The University of Georgia, Cooperative Extension Service, College of Agricultural and Environmental Science / Athens, Georgia 30602-4356.
- 24) Ferket, P. R. 2005. Flushing and poult enteritis. North Carolina State University, Factsheet # 106. <http://www.poultryindustrycouncil.ca/factsheets/factsheets/fact106.htm>.
- 25) Jansen, Herb. 2001: Feed restriction programs for broilers. Poultry fact sheet. Institute for poultry Test Stations. Beekbergen. The Netherlands Agriculture Canada Research Station. Annual Reports. <http://www.gov.ns.ca/nsaf/elibrary/archive/lives/poultry/broiler/feedrest.htm>.
- 26) Kleyn. R. 2005. The impact of technical efficiency in the poultry industry on the animal feed industry. Spesfeed (pty) Ltd. <http://www.spesfeed.co.za/the%20impact%20of%20technical%20efficiency.htm>.
- 27) Sander, J. E., M. P. Lacy. 1999. Management guide for the backyard flock. <http://pubs.caes.uga.edu/caespubs/pubcd/L429-w.html>.
- 28) van Middelkoop, J. H. 1996. High density broiler production - The European way. <http://www.agric.gov.ab.ca/livestock/poultry/psiw9605.html>.